

Sosyolojinin Türkiye’de Şekillenışı: Kuruluş Yılları

Cansu DURSUN^{1*}

¹ Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Antalya, Türkiye.

* cansu1@gmail.com

Geliş Tarihi: 11.02.2019 Kabul Tarihi: 25.04.2019

Özet: Sosyoloji çalışmaları Türkiye’de iki farklı siyasi görüşün temsilcisi olan Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin ile başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun şekilsel olarak dağılmasıyla birlikte yaşanan toplumsal, siyasal ekonomik sorunlar ve kargaşanın hakim olduğu bir dönemde sosyoloji fark edilmiştir. Türkiye’de Ziya Gökalp’in önderliğinde kurulan sosyoloji, Cumhuriyet’in yeni değerlerle inşa edilmesinde önemli bir kilit noktası olmuştur. Bu noktada sosyoloji toplumu anlama ve çözümlemede bir araç vazifesi görmüştür. Türkiye’de sosyolojiyi ele alırken toplum yapısına ve olaylara bütüncül bakmamız gerekir. Sadece sosyoloji alanındaki değişimler değil, Türk toplumunda tarihsel şerit içerisinde yaşadığı dönüşümler önemlidir. Bu çalışmada sosyolojinin Türkiye’ye gelişi ve 1940’lara kadar olan dönem göz önüne alınarak, Türkiye’deki sosyoloji çalışmalarına etkileri bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türk sosyolojisi, Ziya Gökalp, Prens Sabahattin, doğu-batı, meşrutiyet.

The Emergences of Sociology in Turkey: Foundation Years

Abstract: Sociological studies in Turkey began with two representatives of the different political views Ziya Gokalp and Prince Sabahattin. Sociology was realized at a time when social, political, economic problems and turmoil dominated with the formal disintegration of the Ottoman Empire. Sociology, founded under the leadership of Ziya Gökalp in Turkey, has been a significant key point of the construction of the Republic with new values. At this point, sociology has functioned as a tool for understanding and analyzing the society. While dealing with sociology in Turkey, the structure of society and events should be considered holistically. Not only the changes in the field of sociology, but also the transformations in the historical process of Turkish society are important. In this study, considering the emergence of sociology in Turkey and period up to 1940, an evaluation was made in the context of the effects on the sociology studies in Turkey.

Keywords: Sociology of Turkish, Ziya Gökalp, Prince Sabahattin, east-west, constitutional monarchy.

1. GİRİŞ

Sosyolojinin kuruluşuna 19.yüzyılda yaşanan Fransız İhtilali ve Endüstri Devrimi damgasını vurmuştur. Endüstri Devriminin ardından kentleşme artmış, fabrikalar çoğalmış, insanların yaşam tarzları değişmiş, sosyo-kültürel farklılıklar çoğalmıştır. Le Bon'a göre; *"Çağımıza düşüncelerin olgunlaşması medeniyetlerde meydana gelen değişiklikler milletlerin düşüncelerindeki değişimlerin neticesidir"* (Le Bon 2016, 1). Kısacası siyasi farklılaşmalar toplumların farklı şekiller almasını kolaylaştırmıştır. 19. Yüzyılın sonu 20. Yüzyılın başında Avrupa'da dönemin en önemli sosyologları Emile Durkeim, Max Weber ve Karl Marx'ın düşünceleri döneme damgasını vurmuştur. Türk Sosyolojisi ise Ziya Gökalp'in düşüncelerini şekillendiren Durkeim'ci bakış açısı ekseninde oluşmaya başlamıştır.

Durkeim, sosyolojinin akademik bir disiplin olarak gelişmesinde önemli bir figürdür. Durkeim'dan önce sosyoloji bilimsel bir disiplin kimliğinde değildi. Durkeim'in çabaları sayesinde sosyoloji, toplumsal bir araç haline gelmiştir. Durkeim Fransız toplumsal felsefesinin ve toplumsal yeniden insanın etkilerini belirgin şekilde taşıyan 19.yüzyıl sosyoloji geleneğini miras almıştır (Tiryakian 1990, 199). Nitekim yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Batı düşüncesi etkisiyle şekillenmiş, öncelikle Ziya Gökalp ve Durkeim'in düşüncelerinden faydalanılmıştır.

Sosyoloji Batı'daki toplumsal sorunları çözme hedefiyle ortaya çıkarken, Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin'in düşünceleri Türk toplumunun sosyolojik alt yapısını şekillendirmiştir.

2. TÜRKİYE'YE SOSYOLOJİNİN GELİŞİ

Ziya Gökalp'in yaşadığı yıllar Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu arasındaki Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele Dönemi toplumsal açıdan en çalkantılı dönemlerdi. Sosyo kültürel yapıda derinden yaşanan değişimler yaşanıyordu. Bu bakımdan Ziya Gökalp'in sosyolojiye olan ilgisi, ülkenin o günkü meselelerinin altında yatan gerçek sebepleri anlama ve çözüm yolları geliştirme endişesinden kaynaklanıyordu (Sağlam 2008, 215). Bu durum Durkeim'in sanayi sonrası toplumlarda hayata geçirilmesi bir zorunluluk olan yeni toplum yapısının niteliklerinin Türkiye'de de sosyoloji aracılığı ile sağlanabileceği görüşünü doğrulamıştır.

Sosyolojiyi, bilimsel bir disiplin haline getiren Fransız sosyologu Emile Durkheim'in görüşlerini

zaman zaman aynen tercüme eden zaman zaman da Türkiye'nin koşullarına uyarlayarak yeniden yorumlayan bunun yanında özgün görüşleri de olan Ziya Gökalp, Türkiye'de sosyolojinin kurucusudur. Gökalp, ülkemizde, 1914 yılında, Durkheim'in sosyoloji görüşlerini esas alan bir sosyoloji kürsüsü kurmuş ve bu kürsü aracılığı ile sosyolojizm ekolüne dayalı görüşlerini ülkenin geneline anlatmaya çalışmıştır (Kaçmazoğlu 2013, 4). Gökalp, sadece Durkeim'a ait olan sosyolojizm kavramını sosyoloji kavramıyla düşünerek sorunlara çözüm önerisi sunmaktadır.

Ziya Gökalp'in Durkeim'in sosyolojisi başta olmak üzere Avrupa'da gelişen sosyal bilimler ve felsefe ile tanışmış olması ona sistemli bir düşünce kurma imkanını vermiştir (Sağlam 2008, 215). Sistemli bir düşünce kuran Ziya Gökalp, yükselen pozitivism değerleri ışığında Türk toplumunun yapısının niteliklerini ve insanların sahip olması gereken davranışlarını belirlemiştir.

Gökalp, çalışmalarına öncelikle sosyolojinin konusunu belirlemek ile başlamıştır. Ona göre olaylar; organik hayati olaylar, ruhi hayati olaylar ve toplumsal hayati olaylar olarak üçe ayrılır. Sosyolojiyi, 'zümre' dediği toplumların incelenmesine yönelik bir bilim olarak ele almıştır (Kongar 1985, 106). Gökalp'in, Durkeim ve sosyoloji ile tanıştığı sıralarda sosyoloji özellikle Batı Avrupa'da bilim olma yolundaki adımlarını henüz tamamlamamıştı.

Burada bir noktaya değinmekte fayda var: Gökalp, batıdan aldığı sosyolojiyi Türk toplumuna uygun hale getirmeye çalışırken, sosyolojiyi topluma uyarlamaya çalışmıştır. Türk toplumunun meselelerini kendi yöntemleri ile değil batıdan aldığı yöntemler ile çözmeye çalışmak durumunda kalmıştır. Bunun sonucunda sosyolojinin batıdan aktarılan bir bilim olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gökalp, çok yönlü bir bakış açısına sahiptir. Lisan bilmesi sayesinde farklı dilden kitaplar okumuştur. Bu noktada görüşlerini sosyolojiye yansıtarken tarafsız olarak, Doğu ve Batı sentezini uygun bir şekilde kurarak hayata geçirmiştir. Bütün bunlar Gökalp'in yaşadığı dönemin farkında olduğunun da bir göstergesidir.

"Ziya Gökalp Durkeim'dan etkilenmekle birlikte onun fikirlerinin doğrudan takipçisi değildi. Durkeim'in sistematüğinden faydalanarak, bu kavram ve teorilerin bir kısmını yeniden yorumladığını" (Sağlam 2008, 216) söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Doğu Batı sentezini yapmayı hedefleyen Gökalp, kendi döneminde bunu uygulamaya koyabilmiştir.

"Gökalp ulusal bilinci yaratmak, Türkleşmek,

Muasırlaşmak ve İslamlaşmak akımlarının birbirine uyarlanması gerektiğini savunur. Türkleşmek ile Türk kültürünün geliştirilmesini, İslamlaşmak ile İslam dinine bağlı olunmasını, muasırlaşmak ile Batı medeniyetinin kabul edilmesini ifade etmiştir. Ulusal bilinci yaratmada seçtiği yol ise, Türk ulusal kültürünü geliştirmektir” (Kongar 1985, 109).

Ziya Gökalp bu noktada Osmanlı Devleti'nin dağılışı ile sarsılan toplumsal yapıda yeni bir Türkçülük bilinci kazandırmayı hedefliyor, düşüncelerini bu doğrultuda şekillendiriyordu. Türkçülük, Milliyetçilik, İslamcılık gibi kavramların altını çizmesi ise milli bir kültür ve uygarlık oluşturma çabasından kaynaklanıyordu.

“Milliyetçilik akımı hızla gelişirken, bu akımların sanayileşme ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan ve etkilenen süreçler olduğu da söylenebilir. Dünyada bir ‘millet’ ve ‘milliyetçilik’ gerçeği vardı ve millete dayanan modern devlet Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde hızla yayılıyordu. Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemek, ilerleyen dönemlerde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin de yeni ve modern bir devlet olmasını sağlamaya yardımcı olmak onun ideali olmuştur” (Özcan 2008, 221).

“Osmanlı imparatorluğunu geniş bir perspektifle inceleyecek olursak dikkatimizi çeken Türkçülük, Türk Milliyetçiliği düşüncesi olmuştur. Osmanlı'nın kriz zamanlarında tutunduğu Türk Milliyetçiliği, o dönemin düşünürlerinin de yolunu aydınlatmıştır. Osmanlı devletinin son döneminde Ziya Gökalp'in yanı sıra Prens Sabahattin de önemli bir rol oynamıştır. Prens Sabahattin'in siyasi kimliğinin sosyoloğunun önüne geçtiği düşüncesinden dolayı, Gökalp sosyoloji alanında ön planda olmuş ve onun ekolü benimsenmiştir. Gökalp, Durkeim'ci perspektiften topluma sosyolojiyi tanıtır yerleştirmeye çalışırken, Prens Sabahattin Social Science ekolünün fikirlerini benimsemiş ve Le Play'den etkilenmiştir.

Sosyolojinin kuruluşunda iki farklı görüş ve iki farklı siyasi anlayış hakim durumdadır. Bu durum bize sosyolojinin kuruluşunun ve temellerinin atılmasında ideolojinin etkisini göstermiş, Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin gibi iki farklı ideolojinin temsilcisi sosyolojinin kuruluş aşamasında etkin rol oynamıştır. Nitekim Prens Sabahattin Osmanlı'nın ıslahından yanayken, Ziya Gökalp yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin, Türk milliyetçiliği üzerine inşa edilmesinden yanadır. İdeolojileri farklı olmasına rağmen her ikisinin de sosyolojiye katkısı yadsınamaz.

Türk Sosyolojisi'nde Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin ile başlatılabilecek kronolojik zincirin Mehmet İzzet'ten sonra gelen halkasını, Hilmi Ziya Ülken ile beraber Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu teşkil etmektedir. Çalışmalarında “çeşitliliği” ve

“çok yönlülüğü” yanında dikkat edilirse özgün yönünün Türkiye'de yerli ve milli bir düşünce geleneği kurmak olduğu görülür. Böylelikle milli birlik ve dayanışmanın sosyo-kültürel gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunacaktır (Güngör Ergan 2008, 630). Ziya Gökalp, Türk toplumunun sorunları ile uğraşırken kısmen Batı'yı örnek almış, Durkeim'in fikirlerini benimsemiş, bu fikirleri Türk toplumunun özümsemesi gerektiğini düşünmüştür.

Osmanlı Devleti'nin dağılmasından ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen sonra Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu yazı hayatına başlamıştır. Türkiye'de askeri ve siyasi alanda başarılı olunmuş, İstiklal Savaşı kazanılmıştır. Fakat Türk milletinin millet olarak güçlenip gelişmesi için siyasi ve askeri alanda kazanılanların sosyo-kültürel alandaki başarı ve ilerlemelerle desteklenmesi gerekmektedir. Sosyal konularla ilgilenen bir düşünür ve bilim insanı olarak Fındıkoğlu'nun çalışmaları üzerinde odaklaştığı meseleleri, milli birliğin ve bütünlüğün sağlanması, Türk milletinin sosyo kültürel alanda ilerleyerek çağdaş milletler arasında gerçek yerini alması teşkil etmekteydi. Sosyolojinin bilimsel bir disiplin olarak tarihçesi Auguste Comte'un “Üç Hal Kanunu”na dayanır. Sosyolojinin konusunu belirlerken Durkeim ve Gökalp'in etkisinde kalmıştır. Fındıkoğlu, Durkeim gibi sosyolojinin konusu olan sosyal olguların bir nesne, şey gibi ele alınmalarını belirtmiş ve yine onun gibi ferdi şuurlardan ayrı ve onların dışında kalan bir çeşit “kolektif şuur” olaylarının varlığını kabul etmiştir (Güngör Ergan 2008, 668).

Bir başka ilk dönem sosyologlarından biri olan Nurettin Şazi Kösemihal'e göre; Sosyoloji 1830-1850 yılları arasında, 1789 burjuva devriminden ötürü bir türlü dengesini bulamayan Fransa'da, Comte ile Le Play'in elinde doğmuş, 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa, Amerika ve bütün uygar dünyaya yayılmış, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar (1917) ufak tefek değişiklikler dışında dünyanın her yerinde hemen hemen aynı yolda gelişmiştir (Güngör Ergan 2008, 765).

Türk Sosyolojisinin Osmanlı tarihinden devraldığı en önemli miras, Osmanlı'nın batılılaşma yönünde yaptığı siyasal seçimidir. Osmanlı'nın Batılılaşma yönünde yaptığı bu seçim, Osmanlı'nın cephe değiştirmesi ve Batı ile anlaşması anlamına gelmektedir. (Kaçmazoğlu 2001, 183). Siyasi bir tercih olarak batıya yüzünü dönen Osmanlı sosyo kültürel yapısındaki sorunları çözebilmek için batının izlediği yolları tercih etmiştir.

İnsan davranışı ile toplumun nesnel ve dizgeli olarak incelenmesi 1700'lerin sonuna giden görece yeni bir gelişmedir. 1789 Fransız Devrimi, özgürlük ve eşitlik gibi laik düşünce ve değerlerin geleneksel toplumsal düzen üzerindeki zaferini belirgin kılmıştır (Giddense 2005, 6). Toplumsal

nitelemesi genellikle, toplumda belirli bir yaygınlık gösteren toplum içinde oluşmuş görüngülerin ifade edilmesinde kullanılır. Toplumsal olgu olarak nitelendireceğimiz şeyler bireysel birtakım eğilimler değil, kolektif düzeyde ele alınan sosyal öbeğin inanç ve pratikleridir. (Durkeim 2004, 47, 57).

Toplum yaşamının oluşum ve işleyişini anlayıp, açıklamak ve bilinçli olarak düzenlemek sosyolojinin temel amacıdır. Sosyoloji bilimsel yöntemin ölçülerine bağlı kalarak gelişmesini sürdürdükçe, tarımdan sanayiye üretimin her alanında aile, eğitim, devlet düzeni, sağlık, suçluluk, yığın ve propaganda alanlarında geniş yer bulmaktadır (Ozankaya 1994, 37). Sosyolojinin incelediği konuları daha iyi anlayıp kavramak için izlediği yöntemleri iyi bilmemiz gerekir. Aksi takdirde toplumsal yapıyı anlamak ve açıklamak zor olacaktır.

Sosyolojinin kapitalist sistemin yerleştiği ve Batı'nın dünya egemenliğini ele geçirdiği bir dönemde doğması rastlantı değildir. Batı'nın sosyolojiden beklentisi büyüktür. Sosyoloji başta toplumun işleyiş kanunlarını bulacak ve sosyolojinin bulduğu bu kanunlara göre, yönetici sınıf toplumunun yönünü kendi çıkarları doğrultusunda belirleyecektir (Kaçmazoğlu 2001, 15).

"Doğu Batı ilişkilerinin şekil değiştirmesi, teknik buluşların yoğunlaşması, yeni sınıfların ortaya çıkması ile Batı'da hızlanan toplumsal değişme, ilerleme, evrim devrim, büyüme gibi terimlerle ifade edilmiştir. Oysa Osmanlı devletinin 19. Yüzyıldaki konumu, Batı'daki değişmelerin büyük oranda tersi bir durum içerir. Batının karşısında dünya egemenliğini ekonomik ve siyasal bağımsızlığını hızla yitiren, sürekli toprak kaybeden, egemenlik alanları giderek daralan, Doğu-Batı ilişkilerinde Doğu'nun liderliğinden uzaklaşan, Batılı devletler arasında, Batılı çıkarlara hizmet ederek, denge politikaları ile ayakta durmaya ve Batılılaşmaya çalışan bir imparatorluk bulunmaktadır. Sosyolojiyi batıda ortaya çıkaran sorunlarla Osmanlı'da hemen kabul görmesini sağlayan koşullar arasında büyük farklar bulunmaktadır. Osmanlı yöneticileri, ideologları ve aydınları sosyolojiyi Osmanlı devletini kurtaracak sihirli bir güç olarak değerlendirdiler" (Kaçmazoğlu 2001, 16).

"1904 yılında Yusuf Akçura'nın yayınladığı Üç Tarz -ı Siyaset adlı makale ile yeni bir tartışma başlatılır. Bu tartışmanın merkezinde Osmanlı toplumunun ayakta kalması için Osmanlılık, İslamcılık ve Milliyetçilik gibi siyasetlerden hangisinin yararlı olacağı konusu yer alır. Akçura, makalesinde Osmanlılığın çözüm olamayacağını belirterek İslamcılık ve Türkçülük siyasetlerinin Osmanlı Devleti için önemli olduğunu belirtir"

(Kaçmazoğlu 2001, 167).

İttihatçılar, I. Dünya Savaşı sonrasında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında tamamen tasfiye edilirken, İttihat ve Terakki Fırkası'nın bazı Türkçü önderleri, gerekli düşünsel dönüşümleri geçirerek yeni toplumun siyasal hayatında etkili olacaklardır. Bu önderlerden Ziya Gökalp Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak üçleminden vazgeçerek Türkleşmek ve Muasırlaşmakta karar kılacaktır. (Kaçmazoğlu 2001, 177, 178).

"Türk sosyolojisinin gelişimi incelenirken genel olarak iki yaklaşıma vurgu yapılmaktadır. Bu yaklaşımlarda biri İstanbul ekolü, diğeri ise Ankara ekolü olarak kendini göstermektedir. Ankara ekolü 1939 yılları sonunda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden oluşmaya başlayan ve Amerika sosyolojisini Türkiye'de temsil etmeyi amaçlayan bir sosyoloji anlayışına bağlı olan Niyazi Berkes, Behice Boran, Mediha Berkes tarafından oluşturulmuştur. Bu ekolün en belirleyici özelliği olarak milli ilim anlayışı yerine evrensel ilim anlayışının mensupları tarafından kabul edildiği söylenebilir. Ankara ekolü, İstanbul ekolünden kaynak farklılığının yanı sıra, kendini kamuoyuna üretim ilişkilerine önem veren yeni bir dünya görüşünün temsilcisi olarak tanıtır. Bu ekolden farklı olarak ortaya konulan İstanbul ekolünde ise Hilmi Ziya Ülken, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Nurettin Şazi Kösemihal bulunmaktadır. Bu ekol Fransız kaynaklı ve felsefi ağırlıklı bir yaklaşım içindedir. Bu ekolde Fransız sosyolojisinin etkisi dönem dönem hissedilir" (Beşirli 2008, 775, 776). Ankara ekolü yeni bir dünya görüşü yaratmayı amaçlamaktadır. Sosyoloji araştırmalarının yapılamama sebebi olarak ideolojiyi öne sürmüştür. Üretim ilişkilerine yön veren bu ekol daha çok köy sosyolojisi, şehir, endüstri gibi konular hakkında çalışmalarına ağırlık vermiştir. 1940'lardan sonra ise Ankara ekolü etkisini yitirecek yerini İstanbul ekolüne bırakacaktır.

"Türk toplumunun Batı kültürünü kavramak için gereken bütün koşullara sahip olduğu görüşünde olan Cahit Tanyol'a göre; bu koşullar aynı zamanda bizi Batı kültürünü kavramaktan uzak tutan koşulları da beraberinde getirmiştir. Tanzimat'tan günümüze Türk toplumunun geçirmiş olduğu zihinsel mücadele sürecini analiz ederek sorunun temel nedenlerini bulmaya çalışan Tanyol, bir uygarlığın üç ana sorununun olduğunu belirtir. Bunlar bilim, sanat ve tekniktir. Tanyol Batı bilim anlayışı ile Türk toplumunun bilim anlayışı arasındaki uçurumun değişmeden devam ettiğini belirtir. Tanyol'un üzerinde durduğu temel konulardan birisi de Doğu-Batı meselesidir. Doğu-Batı ilişkileri ve toplumsal değişmedeki rolü üzerine görüşleri zaman zaman değişmeler göstermiştir. Türk toplumunun en büyük dramının

kültür ve uygarlık değişmesi etrafında olageldiğini söyleyen Tanyol, Tanzimat'tan beri düşüncelerin hep bu sorun üzerine yoğunlaştığına dikkatleri çekmektedir" (Geleçki 2008, 1009). Görüldüğü gibi sosyolojinin Türkiye'de ki ilk yıllarında Batılılaşma, Türkçülük ve İslamcılık kavramları belirleyici niteliktedir ve düşünürler belli kavramlar üzerinde görüşler öne sürmektedir. 1940'lara kadar sosyoloji belirli sorunlar ortaya çıktıkça bu sorunlara çözüm yolları aramayı sürdürmüştür.

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Meşrutiyetin ilanı, Fransız İhtilali, Endüstri Devrimi gibi pek çok siyasi etkileri olan olaylar Türk toplum yapısını etkilemiş, sosyoloji de bu etkileşimden nasibini almıştır. Sosyolojinin suskun kaldığı yıllar ideolojik tercihlerin öne çıktığı yıllardır. Batı dünyasında yaşanan dönüşümler (sanayileşme, kentleşme gibi) sosyolojiyi sorunların çözümü için bir araç olarak görmüşlerdir. Batının toplum yapısına uygun olarak ortaya çıkan sosyoloji, Türk toplumunda yerini aldığı anda her soruna aynı şekilde cevap verememiş, sorunlara çözüm bulmada tam anlamıyla yardımcı olamamıştır. Kökleri doğuda olan Türk toplumu batıya yönelik tercihinde sosyolojinin yaşanan olaylarda etkisiz kaldığı yerler olmuştur. Batıda gelişen modern toplumların sorunlarına çareler arayan sosyoloji Türkiye'de yaşanan sorunlar karşısında çözümsüz kaldığı zamanlar olmuştur.

Türk toplumunun tarihine bakıldığında sosyolojiyi sadece batı eksenli incelemek eksik kalacaktır. Bu sebeple doğu-batı sentezi yapmak ve Türk toplumu "doğulu bir toplumdur" demek yanlış olur. Türk sosyolojisi Batı toplumunun kavram ve kuramları ile şekillenmiş, ancak çözüm sürecinde yetersiz kalmıştır. Türk sosyolojisi 1940'lı yıllarda Türk düşüncesinin ve fikir akımlarının değişmeye başladığı yıllarda değişime uğramıştır.

Sosyoloji yapabilmek adına da öncelikle kendimize has bir yöntemle sahip olmamız gerektiği savunulmuştur. Mühim olan toplumu yozlaştırmadan sorunları tespit edip, kendine has çözümler üretebilmektir. Bu noktada metod geliştirmek ve toplumsal yapıya uygun metotları seçip analiz etmek önem arz etmiştir.

Temel gaye, Türk toplumunu açıklayabilecek yeni düşünce sistemlerine ihtiyaç vardır. İlk kuruluş yıllarından bu yana birçok açıdan etkisi hissedilen kuşatıcı yaklaşım ilk zamanlarda kurtuluşumuz olsa dahi, günümüzde artım yöntem olarak yeni bir bakış açısı kazanma zorunluluğumuz gün yüzüne çıkmaktadır.

Türkiye'de sosyolojinin bilimsel olarak kuruluşu Osmanlı'nın son dönemlerine denk gelmektedir. Bu dönem dış konjonktürden fazlasıyla etkilenmiş, zemini Batı sosyolojisi oluşturmuştur. Türkiye'nin sosyoloji ile tanışmasından sonra yönetsel farkındalık fikri tartışılmaya başlanmıştır

Türk toplumuna özgü yeni bir sosyal teori inşa etmek önemlidir. Sosyoloji değişimin bilimidir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Türk toplumunda filizlenmeye başlayan sosyoloji birçok değişime uğramıştır. Değişen toplum yapısı ile sosyolojinin olaylara bakış açısı farklılaşmış ve değişimlerle senkronize hale gelmiştir. Değişmeden anlaşılanlar genelde Batıya doğru yapılan hamleler olarak görülmüştür. Lakin sadece Batıya olan yakınlık değil, kendi toplumsal yapısı içerisinde farklılaşan olaylar silsilesi de kastedilmektedir. Ziya Gökalp'in birbirinden farklı dillerde okuduğu kitapların etkisiyle beraber Durkheim'ın bakış açısını da kendine misyon edinmesi, sosyolojinin ülkemizde başlangıç olarak kabul edilebilirlik yönünü oluşturabilir. Sosyoloji denildiğinde Batı düşüncesinin bir parçası olarak kabul edilip Doğu toplumuna ön yargıyla yaklaşılmıştır. Yönetsel farkındalık bu kapsamda önemlidir. Hangi tür bilginin peşinde olduğunu ve sosyolojinin araştırma nesnesinin sorgulanması gerektiği önem arz etmektedir. Ülkemizde kuramsal sosyoloji yapılması metodolojik özgünlüğü oluşturamamasında sıkıntılar meydana getirmiştir. Aksi takdirde sosyoloji kendine has yöntemi bulamayacak, sorgulamadan ve üretmeden uzak, bir bilim haline gelecektir.

KAYNAKLAR

Beşirli, H. (2008). "Nurettin Şazi Kösemihal 1909-1972". Ç. Özdemir (Der.). Türkiye'de Sosyoloji (İsimler ve Eserler I): Phoenix. İstanbul-Türkiye.

Durkeim, E. (2004). Sosyolojik Yöntemin Kuralları: Bordo Siyah Klasik Yayınları. İstanbul-Türkiye.

Geleçki, C. (2008). "Cahit Tanyol 1914". Ç. Özdemir (Der.). Türkiye'de Sosyoloji (İsimler ve Eserler I): Phoenix. İstanbul-Türkiye.

Giddense, A. (2005). Sosyoloji: Ayraç Yayınevi. Ankara-Türkiye.

- Güngör Ergan, N. (2008). "Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu 1901-1974". Ç. Özdemir (Der.). Türkiye'de Sosyoloji (İsimler ve Eserler I): Phoenix. İstanbul-Türkiye.
- Kaçmazoğlu, B. H. (2001). Türk Sosyolojisi Tarihine Giriş: Birey Yayıncılık. İstanbul-Türkiye.
- Kaçmazoğlu, B. (2013). "Ziya Gökalp ve Prens Sabahattin". Ç. Özdemir (Der.). Türk Sosyologları: Anadolu Üniversitesi Yayını. Türkiye.
- Kongar, E. (1985). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği: Remzi Kitabevi. İstanbul-Türkiye.
- Le Bon, G. (2016). Kitleler Psikolojisi. H. Can (Çev.): Tutku Yayınevi. Ankara-Türkiye.
- Ozankaya, Ö. (1994). Toplum Bilim: Cem Yayınevi. İstanbul-Türkiye.
- Özcan, M. (2008). "Yusuf Akçura 1876-1935". Ç. Özdemir (Der.). Türkiye'de Sosyoloji (İsimler ve Eserler I): Phoenix. İstanbul-Türkiye.
- Sağlam, S. (2008). "Ziya Gökalp 1876-1924". Ç. Özdemir (Der.). Türkiye'de Sosyoloji (İsimler ve Eserler I): Phoenix. İstanbul-Türkiye.
- Tiryakian, E. (1990). "Emile Durkeim". T. Bottomore, R. Nisbet (Ed.). Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi: V Yayınları. İstanbul-Türkiye.